

Sławomir GROMADZKI ¹

RELACJE STOSUNKÓW ROSJA – USA W KONTEKŚCIE RYWALIZACJI O WPLYWY W ARKTYCE

Słowa kluczowe: *Arktyka, relacje rosyjsko – amerykańskie, bezpieczeństwo międzynarodowe*

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono ocenę rosyjskiej polityki arktycznej w aspekcie bezpieczeństwa międzynarodowego odnosząc ją do strategii gospodarczych i bezpieczeństwa Rosji oraz USA. Przedstawiono bieżące relacje USA – Rosja w obszarze rywalizacji o wpływy w Arktyce. Wskazano na rosyjskie projekty polityczne i gospodarcze w Arktyce. Przedstawiono amerykańskie i rosyjskie zaangażowanie wojskowe i militarne w obszarze podnoszenia gotowości obronnej na Dalekiej Północy. Podkreślono wzrost napięcia politycznego wywołanego wojskową aktywnością Rosji w Arktyce na przełomie ostatnich lat. Zwrócono uwagę na wzrost znaczenia politycznego, gospodarczego i militarnego basenu Oceanu Arktycznego, zwłaszcza w sytuacji dynamicznych zmian klimatycznych w Arktyce i dostępu do zasobów energetycznych oraz nowych szlaków morskich.

Strategiczne znaczenie Arktyki

Arktyka jest definiowana jako obszar arktyczny, którą ogranicza koło podbiegunowe północne, obejmując obszary Norwegii, Szwecji, Finlandii, Rosji, Kanady, Alaski (Stany Zjednoczone), Grenlandii (Dania), Islandii oraz Ocean Arktyczny² (rys. 1).

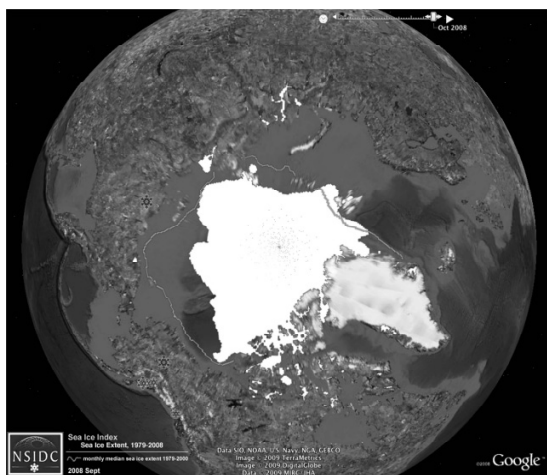
Na podstawie Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawie Morza z dnia 10 grudnia 1982 roku, przyjętej w Montego Bay³, państwa nadbrzeżne, w tym przy-

¹ Towarzystwo Wiedzy Obronnej

² Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Arktyka, http://www.ms.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/baltyk/arktyka/arktyka [dostęp: 16.03.2018].

³ Dziennik Ustaw, Dz.U.02.59.543, Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. <http://www.lex.pl/du-akt/-/akt/dz-u-2002-59-543>.

padku państwa tzw. piątki arktycznej, tj. Rosji, USA, Kanady, Danii i Norwegii, mają prawo do ustanowienia 200-milowej wyłącznej strefy ekonomicznej oraz prawo do szelfu kontynentalnego wychodzącego poza tę granicę (do 350 mil). Warunkiem akceptacji roszczeń jest przedstawienie niezbędnych informacji i danych naukowych potwierdzających zasadność wniosku składanego do Komisji Szelfu Kontynentalnego ONZ. Jak wskazuje J. Symonides „to jest właśnie zasadniczym celem prowadzonych obecnie w Arktyce badań i ekspedycji naukowych”⁴. Przyjęcie konwencji (USA nie przystąpiło do porozumienia) spowodowało „odejście od roszczeń do Arktyki, opartych na teorii sektorów (także przez Kanadę i Rosję), i ustanowienie w niej obszarów morskich zgodnie z obowiązującym prawem morza”⁵.

Rysunek 1. Pokrywa lodowa w Arktyce. Zmiany w latach 1979–2008 w wyniku zmian klimatycznych, Arktyka, <http://nsidc.org/sites/nsidc.org/files/images/seaiice.png>⁶

Na geopolityczne znaczenie Arktyki wskazują inni badacze problemu, m.in. M. Suszyński, który podkreśla, że „nie ma wątpliwości, iż jurysdykcja nad obszernymi i wydaje się (choć nie można tego jednoznacznie stwierdzić) zamożnymi

⁴ J. Symonides, *Status prawny i roszczenia do Arktyki oraz Bieguna Północnego*, „Państwo i Prawo” 2008/1/31–45, <http://www.lex.pl/akt/-/akt/status-prawny-i-rozszczenia-do-arktyki-oraz-bieguna-polnocnego> [dostęp: 5.07.2018].

⁵ Ibidem.

⁶ The National Snow and Ice Data Center, www.nsidc.org [dostęp: 5.07.2018].

w surowce mineralne regionami Arktyki, będzie jednym z kluczowych zagadnień dla geopolitycznego rozkładu sił w XXI wieku”⁷, oraz M. Łuszczuk, P. Graczyk, A. Stępień, M. Śmieszek, którzy uważają, że „proces przyspieszonego ocieplenia klimatu, szczególnie odczuwalny w Arktyce, pociąga za sobą daleko idące skutki o wymiarze globalnym...”⁸.

Zauważalny w ostatnich latach przez polityków i środowisko naukowe oraz media wzrost znaczenia Arktyki w polityce międzynarodowej pozwala zadać pytanie: czy oprócz przesłanek gospodarczych (zasoby surowców energetycznych i arktyczne szlaki morskie) są inne czynniki determinujące geopolityczne i geostrategiczne dążenie światowych mocarstw (głównie USA i Rosji ale także Chin) do ekspansji na Dalekiej Północy?

Potencjał gospodarczy Arktyki, który przekłada się głównie na szacowane na 13–15% światowych zasobów nieeksploatowanej ropy naftowej (około 90 mld baryłek)⁹ oraz 30–35% światowych zasobów nieeksploatowanego gazu (1,7 bln m³)¹⁰, wydaje się uzasadniać wyścig o władztwo w Arktyce. Do tego „duże znaczenie komunikacyjne jako najkrótsza droga morska między europejską częścią Rosji a Dalekim Wschodem, północno-zachodni szlak łączący Atlantyk z Pacyfikiem, a także droga powietrzna łącząca Amerykę Północną z Azją Południowo-Wschodnią”¹¹ oraz prognozowane przez ekspertów amerykańskich arktyczne przejście centralne¹². Chociaż w tym miejscu warto wskazać na fakt podany przez M. Łuszczuka, że „Kwestia rozwoju międzynarodowej żeglugi na Oceanie Arktycznym, obok zagadnienia eksploatacji potencjalnych zasobów węglowodorowych na tym obszarze, stanowi jeden z podstawowych tematów podejmowanych w ramach dyskusji dotyczących zakresu

⁷ M. Suszyński, *Arktyka w ujęciu geopolitycznym – rywalizacja czy nowy typ kooperacji?*, <http://geopolityka.net/wojciech-suszynski-arktyka-w-ujeciu-geopolitycznym/> [dostęp: 5.07.2018].

⁸ M. Łuszczuk, P. Graczyk, A. Stępień, M. Śmieszek, *Cele i narzędzia polskiej polityki arktycznej*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Departament Polityki Europejskiej, Warszawa 2015, s. 10.

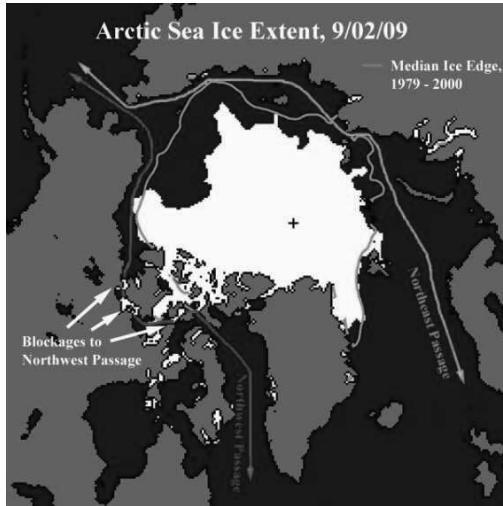
⁹ Dane uśrednione przez autora na podstawie dostępnych źródeł.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ W. Ross, *Wielka gra o Arktykę. Rosji i USA wcale nie chodzi surowce*, Forsal.pl, forsal.pl/artykuly/856977,wielka-gra-o-arktyke-rosji-i-usa-wcale-nie-chodzi-surowce.html [dostęp: 5.07.2018].

¹² NWO Report, *Nwo News, End Time, World News and Conspiracy News*, US Senator: Russia’s Arctic militarization is ‘disturbing’ and ‘impressive’, <https://nworeport.me/2015/03/14/us-senator-russias-arctic-militarization-is-disturbing-and-impressive/> [dostęp: 5.07.2018].

i charakteru geopolitycznej transformacji regionu Arktyki¹³. Autor podkreśla, że „ocena zakresu dostępności omawianych tras, np. dla większości statków transportowych, wskazuje na wiele ograniczeń, które wręcz nakazują zakwestionować optymistyczne prognozy”, wskazując na ograniczenia wynikające z uwarunkowań naturalnych, infrastrukturalnych, ekonomicznych, politycznych¹⁴ (rys. 2).

Rysunek 2. Arktyka, letnie przejścia północno-zachodnie i północno-wschodnie.

Autor wykresu: The National Snow and Ice Data Center, cytowany przez ziemianarozdrozu.pl¹⁵

Według Wiktora Rossa z Forslal.pl, to nie o zasoby lub raczej nie tylko o zasoby chodzi głównym graczom na arktycznej arenie, tj. USA i Rosji. Autor wskazuje na czynniki geopolityczne, uzasadniając swoje twierdzenie faktem, że zasoby surowców energetycznych w Arktyce są rozproszone oraz występują technologiczne i logistyczne trudności w ich eksploatacji¹⁶ (rys. 3). Decydującą rolę odgrywają czynniki

¹³ M. Łuszczuk, *Uwarunkowania żeglugi na oceanie arktycznym na tle geopolitycznej transformacji regionu Arktyki*, Teka Kom. Politol. Stos. Międzynar. – OL PAN, 2010, 5, 55–64.

¹⁴ Ibidem.

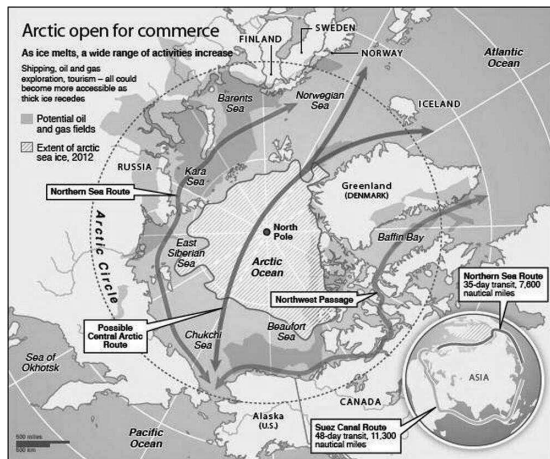
¹⁵ Ziemia na Rozdrożu, *Arktyka: Rekordowe temperatury i topnienie lodu*, ziemianarozdrozu.pl/artukul/648/temperatury-w-arktyce-najwyzsze-w-ciagu-2000-lat-topnienie-pokrywy-lodowej-na-morzu-arktycznym-w-2009-roku-trzecie-pod-wzglem-wielkosci-w-historii [dostęp: 5.07.2018].

¹⁶ W. Ross, *Wielka gra...*, op. cit.

natury politycznej podsypane niuansami prawa międzynarodowego powodującymi, że status prawny tego regionu pozostaje niejednoznaczny i nierozstrzygnięty, co wzmacnia dążenia, szczególnie Rosji, do uzyskania przewagi i włączenia Arktyki w rosyjską strategię „mocarstwa energetycznego”. Autor przypomina rabunkową politykę byłego ZSRR chociażby na Czukotce, a której kontynuatorem zdaje się być współczesna Rosja, cytując rosyjskiego uczonego Siergieja Miedwiediewa „ZSRR zmienił ten kruchy ekosystem w pustynię mlaskającą naftą, na wieki zapaskudzoną promieniowaniem, pociętą kolejnikami ciężkich pojazdów, zastawioną milionami pustych metalowych beczek”¹⁷.

Obecnie obserwujemy usztywnienie stanowisk wszystkich krajów arktycznych i jest to od czasów „zimnej wojny” najdalej idące pogorszenie stosunków krajów arktycznych.

Dostępne analizy wymiaru strategiczno-militarnego Arktyki wskazują, że w wymiarze wojskowym obserwujemy głęboką asymetrię¹⁸.

Rysunek 3. Arktyka, letnie przejścia północno-zachodnie, północno-wschodnie i możliwe przejście centralne. Potencjalne złoża gazu i ropy naftowej.

Autor wykresu: Marynarka Wojenna USA. Cytowany przez Senatora USA Dana Sullivana¹⁹

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ M. Łuszczuk, *Ewolucja ról międzynarodowych w Arktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2015, s. 105–113.

¹⁹ NWO Report, Nwo News, End Time, World News and Conspiracy News, US Senator: Russia's Arctic militarization is 'disturbing' and 'impressive', <https://nworeport>.

Konsekwencje geopolityczne i geostrategiczne takiej asymetrii w Arktyce mogą potwierdzać zasadność teorii George'a Renner'a, że „żadne państwo nie będzie już mogło prowadzić polityki izolacji, zatem Stany Zjednoczone będą musiały się trwale pogodzić z porzuceniem polityki *splendid isolation* czy bezpiecznego położenia między dwoma oceanami (*two-ocean safety*)”²⁰.

Rosyjska polityka arktyczna

Po rozpadzie ZSRR w 1991 roku oraz okresie przemian ustrojowych i gospodarczych (prywatyzacja, zerwanie regionalnych więzi transportowych i daleko idącej destabilizacji i dezintegracji infrastruktury i gospodarki arktycznej, w tym dekapitalizacja, zwodowanych w latach 80. i 90. lodołamaczy atomowych). Degradacja przemysłu i odpływ około trzech milionów ludności szczególnie młodzieży i osób wykwalifikowanych z obszarów północnych Rosji spowodowało powołanie Państwowej Komisji ds. Arktyki i Antarktyki RSFRR (a od 1992 roku Komisja Międzyresortowa Federacji Rosyjskiej). Celem działalności powołanej instytucji była koordynacja działalności państwa w dziedzinie społeczno-ekonomicznej, gospodarczej i ekologicznej, co zaowocowało przyjęciem setki aktów prawnych dotyczących spraw gospodarczych, społecznych, ekologicznych oraz rdzennych mieszkańców Arktyki²¹. Do najważniejszych strategicznych dokumentów należy zaliczyć ustawę „O podstawach państwowej regulacji rozwoju społeczno-gospodarczego północy Federacji Rosyjskiej, będącej fundamentem przyszłej strategii długookresowej Rosji w obszarze arktycznym (anulowana przez Władimira Putina w 2004 r.)”²².

W 1997 roku Rosja ratyfikowała Konwencję Prawa Morskiego ONZ dającą możliwość ustanowienia strefy wód przybrzeżnych (12 mil) jako granicy państwa i strefę ekonomiczną (200 mil). Z kolei w 2000 roku wraz z objęciem władzy przez Władimira Putina rozpoczął się tzw. III etap rosyjskiej polityki wobec Arktyki. Do najważniejszych inicjatyw tego okresu należy zaliczyć decyzję o przygotowaniu wniosku do ONZ uzasadniającego rozszerzenie zewnętrznej granicy szelfu kontynentalnego Federacji Rosyjskiej w regionie Arktyki oraz przyjęcie „Koncepcji bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej z 2000 roku”, a także dekret

me/2015/03/14/us-senator-russias-arctic-militarization-is-disturbing-and-impressive/ [dostęp: 5.07.2018].

²⁰ P. Graczyk, *Obszar Arktyki w perspektywie wybranych koncepcji geopolitycznych i geostrategicznych*, <http://geopolityka.net/arktyka-i-geopolityka/> [dostęp: 9.07.2018].

²¹ W. Ross, *Wielka gra...*, op. cit.

²² Ibidem.

prezydenta „O strategii bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej do roku 2020”²³. W 2001 roku przyjęto projekt polityki Rosji w Arktyce będący podstawą przyjętego przez prezydenta Dmitrija Miedwiediewa dokumentu „Podstawy polityki państwowej Federacji Rosyjskiej w Arktyce do roku 2020 i w dalszej perspektywie”. Warto zauważyć, że w przesłaniu dokumentu dostrzegamy zwrot w strategii rozwoju gospodarczego z akcentem na nowe filary polityki gospodarczej, tj. „asertywność”, i „obronę interesów narodowych”. W 2002 roku została powołana Rada ds. Problemów Dalekiej Północy i Arktyki przy Radzie Ministrów Federacji Rosyjskiej, ale po dwóch latach została rozwiązana. W 2002 roku został skierowany oficjalny wniosek do Sekretarza Generalnego ONZ o ustanowienie nowej granicy Federacji Rosyjskiej na Morzu Arktycznym. Rosja przygotowała i przeprowadziła dalsze ekspedycje naukowe – Arktyka 2005 i Arktyka 2007.

2010 rok – to czas, kiedy władze Rosji podjęły działania zmierzające do unormowania spornych kwestii, tj. podpisały umowy o podziale terytoriów morskich i współpracy z Norwegią na Morzu Barentsa i Oceanie Arktycznym.

W 2011 roku Rosja podpisała umowę o współpracy w poszukiwaniu i wydobywaniu ropy w basenie Morza Karskiego przez Rosneft i BP (ostatecznie kontrakt nie został zrealizowany ze względu na wprowadzone przez stronę rosyjską zmiany umowy i niezaakceptowane przez partnera).

Pierwsze znaczące porozumienie o współpracy Rosji z USA w Arktyce zostało podpisane w 2011 roku przez Rosneft i Exxon Mobil, polegające na realizacji wspólnych przedsięwzięć w Arktyce, na Morzu Czarnym, w Zatoce Meksykańskiej oraz Teksasie²⁴.

Chronologicznej oceny rozwoju polityki arktycznej ostatnich lat w obszarze bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej dokonali m.in. M. Buslik na łamach „Nowej Techniki Wojskowej” oraz P. Cizsak na łamach Money.pl. Buslik zauważył, że oprócz zainteresowania gospodarczego Arktyką w ostatnich latach „coraz bardziej zauważalnym elementem rosyjskiej polityki zabezpieczania swoich interesów w Arktyce jest także wymiar militarny, przejawiający się w postępującym zwiększaniu obecności wojskowej na Dalekiej Północy”²⁵. Według autora „proces ten przebiega w sposób wielopłaszczyznowy, od reformy struktur dowodzenia aż po wyposażanie brygad arktycznych w nowe wzory uzbrojenia, w tym szereg typów pojazdów przystosowanych do operowania w specyficznych warunkach terenowych i klimatycznych Arktyki”²⁶. Jako najważniejsze działania rosyjskie na rzecz

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ M. Buslik, *Arktyczne wszędolazy Rosji*, „Nowa Technika Wojskowa”, nr 12/2017.

²⁶ Ibidem.

wzmocnienia swojej pozycji politycznej i militarnej w Arktyce rozpoczętej w 2013 roku autor wskazał na decyzję prezydenta Federacji Rosyjskiej Władimira Putina o odbudowie (po ponad 20-letniej nieobecności, stałej, garnizonowej infrastruktury wojskowej na wyspie Kotielnyj, a następnie w lokalizacjach Tiksi, Narjan-Mar, Ałykel, Amdierma, Anadyr czy Rogaczowo). Rozpoczął się proces reformy struktury dowodzenia, szkolenia, uzbrojenia i wyposażenia brygad arktycznych Połączonego Dowództwa Strategicznego Północ, w tym: dyslokowanej w obwodzie murmańskim 80. Samodzielnej Brygady Zmotoryzowanej (lokalizacja Ałakurtti) oraz 200. Brygady Zmotoryzowanej (lokalizacja Pieczenga). W przyszłości wskazane związki taktyczne wejdą w skład obecnie formowanego samodzielnego korpusu armijnego. Reforma dotyczy również przyporządkowanej Połączonemu Dowództwu Strategicznemu Północ, 61. Samodzielnej Brygady Piechoty Morskiej.

W 2014 roku, utworzono w oparciu o potencjał bojowy Floty Północnej, Połączone Dowództwo Strategiczne Północ, strukturę w praktyce równorzędną okręgowi wojskowemu. Natomiast w 2016 roku złożono wniosek do ONZ o rozszerzenie granic arktycznego szelfu kontynentalnego, dotyczący tzw. Grzbietu Łomonosowa i Mendelejewa, które na podstawie zebranych dowodów naukowych mają stanowić naturalne przedłużenie obrzeża kontynentalnego Eurazji.

W Strategii Bezpieczeństwa Ekonomicznego Federacji Rosyjskiej podpisanej przez Władimira Putina w 2017 roku wskazano bezpośrednio na istotne znaczenie dla rosyjskiej racji stanu obszar Arktyki: „zmiany klimatyczne i globalne ocieplenie mogą ułatwić dostęp do tych zasobów, ale i spotęgować rywalizację o terytorium wśród tzw. państw arktycznych – Rosji, USA, Kanady, Norwegii oraz Danii”²⁷.

Wymowny jest także stosunek Rosji do aspektu środowiskowego. Jak wskazuje w swojej analizie portal Money.pl: „Rosja jednak za nic ma sobie kwestie ekologii. Już w marcu tego roku, rosyjscy naukowcy z wysłanego w 2014 roku w rejon koła podbiegunowego lodolamacza Jamał, poinformowali Moskwę o dostępnych, czyli możliwych już do wydobycia zasobach ropy naftowej z dna Oceanu Arktycznego”²⁸. „Czekając na decyzję Komisji Granic Szelfu Kontynentalnego, W. Putin nie siedzi z założonymi rękami. Ropę z koła podbiegunowego pompuje, wykorzystując odwierty Gazpromu. Na początku roku powstały cztery nowe, a w najbliższej perspektywie jest 28 kolejnych. Magistrała Jamał nieprzerwanie śle paliwo do Europy, nabijając moskiewski skarbiec”²⁹.

²⁷ P. Ciszak, *Arktyka nowym El Dorado Putina. Rosja szykuje się do wojny o surowce ukryte pod lodem*, money.pl, <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/arktyka-ropa-gaz-rosja-usa,23,0,2320151.html> [dostęp: 9.07.2018].

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

Rok 2018 – to rok dumy Rosji z sukcesów, jakie przynosi założona strategia arktycznej ekspansji i dominacji. Podczas defilady z okazji Dnia Zwycięstwa w Moskwie w ramach propagandowej polityki sukcesu oraz demonstracji siły były prezentowane arktyczne wersje systemów przeciwlotniczych Tor-M2DT oraz Pancyr-SA, osadzone na przegubowych pojazdach gaśnicowych DT-30PM typowego Wieszdesuszczij³⁰.

A co w najbliższej przyszłości? Wydaje się, że kluczem do Arktyki jest przygotowana do operowania w arktycznych warunkach flota. I tu Rosja wiezie światowy prym.

Na rok 2019 jest zapowiedziane przez wiceministra przemysłu i handlu Federacji Rosyjskiej Wasilija Osmakowa podczas posiedzenia komisji państwowej ds. rozwoju Arktyki w ramach forum „Arktyka – terytorium dialogu” przekazanie rosyjskiemu potentatowi Rosatom do maja 2019 roku czołowego, uniwersalnego lodołamacza atomowego, największej na świecie jednostki tego typu „Arktyka”, a w kolejnych terminach, tj. w listopadzie 2020 roku lodołamacza atomowego projektu 22220 „Syberia”, a w roku 2021 lodołamacza atomowego „Ural”³¹.

Jak prognozuje M. Buslik „Do końca obecnej dekady ma powstać na rosyjskiej Dalekiej Północy piętnaście nowych bądź użytkowanych w czasach ZSRR i obecnie przywracanych do użycia, lotnisk wojskowych i zapasowych lądowisk oraz posturunków radiolokacyjnych”³².

Analiza doniesień prasowych wskazuje, że podczas IV Międzynarodowego Forum Arktycznego „Arktyka – terytorium dialogu”, zorganizowanego w dniach 29–30 marca 2017 roku w rosyjskim Archangielsku, Władimir Putin nawiązywał do sankcji nałożonych na Rosję. A szczególnie wymowne było odniesienie się prezydenta Rosji do konfliktu na Ukrainie i Syrii w kontekście propozycji współpracy w obszarze arktycznym kierowanej również do USA.

W obradach plenarnych uczestniczyli, oprócz prezydenta Rosji, prezydent Finlandii Sauli Niinistö i Islandii Gudni Jóhannesson. Jak wskazuje autorka „W. Putin ostro zaatakował politykę bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych. Wprost nakazał rosyjskiemu Ministerstwu Obrony i Federalnej Służbie Bezpieczeństwa czynną ochronę bezpieczeństwa narodowych interesów Rosji w Arktyce. W tym ochrony bogactw naturalnych, szlaków komunikacyjnych i infrastruktury”³³. Jednocześnie wycenił wartość arktycznych bogactw na 30 tysięcy mld dolarów (30 bilio-

³⁰ M. Buslik, *Arktyczne...*, op. cit.

³¹ Sputnik Polska, *Rosatom otrzyma czołowy lodołamacz atomowy „Arktyka”*, <https://pl.sputniknews.com/swiat/201703295145339-lodolamacz-Rosatom/> [dostęp: 8.07.2018].

³² Ibidem.

³³ Ibidem.

nów)³⁴. Propozycja współpracy kierowana z ust W. Putina do zachodnich partnerów w obszarze surowców energetycznych pochodzących z Arktyki nie jest gołosłowna. Warto tylko wspomnieć wydarzenie pokrywające się ze wspomnianym forum w Archangielsku, a chodzi o zawinięcie gazowca nowej generacji „Christophe de Margerie”, zbudowanego i eksploatowanego przez rosyjską firmę Sovcomflot, do nowo wybudowanego i pierwszego arktycznego portu Sabetta z terminalem LNG. Podkreślono zaangażowanie najnowszych technologii przy budowie gazoportu³⁵.

Tak dynamiczne i z wielkim rozmachem prowadzone działania Rosji w zakresie zwiększania zasobów i możliwości produkcyjnych surowców energetycznych, określane „agresywnymi”, budzi zaniepokojenie, szczególnie USA. Tym bardziej, że autorka, powołując się na raport WPC, wskazuje, że w 2030 roku „w rękach Federacji Rosyjskiej będzie 55% wszystkich wydobytych węglowodorów w strefie arktycznej”³⁶.

Jak podaje portal Energetyka 24, „Według szefa Novateku posiadane przez Federację Rosyjską zasoby gazu ziemnego pozwolą na produkcję ponad 100 mln ton LNG rocznie”. „Złóża gazu na Jamalskim i Gydańskim Półwyspach – to ok. 9 bln metrów sześciennych. To daje możliwość produkcji ponad 100 milionów ton rocznie LNG...” i „zgodnie z zapowiedzią Novateku mają przyczynić się do osiągnięcia przez Rosję pozycji największego eksportera LNG na świecie w 2023 roku”³⁷, wyprzedzając Katar i Australię czy Nigerię. A to może pozwolić Rosji na pełną niezależność energetyczną³⁸.

Cele strategiczne Rosji

Wcześniejsza analiza pozwala postawić pytanie: jakie są strategiczne cele Rosji w kontekście wykorzystania Arktyki jako karty przetargowej w energetycznej rozgrywce? Bez wątpienia priorytetem Rosji jest rozbięcie koalicji krajów zainteresowanych uniezależnieniem energetycznym od Rosji przez dywersyfikację dostaw surowców energetycznych, między innymi przez uniemożliwienie realizacji projektu Korytarza Norweskiego (strategicznej inwestycji dla Polski), a promowanie konkurencyjnego gazociągu Nord Stream II, Rosjanie mają już sukcesy na tym polu.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Z. Bąbczyńska-Jelonek, *Kwadratura kola polityki*, <https://sophico21.blogspot.com/2017/03/> [dostęp: 7.07.2018].

³⁶ Ibidem.

³⁷ K. Nieczytor, *Novatek: Rosja będzie liderem w eksporcie LNG*, Energetyka 24, <https://www.energetyka24.com/novatek-rosja-bedzie-liderem-w-eksporcie-lng> [dostęp: 7.07.2018].

³⁸ Z. Bąbczyńska-Jelonek, *Kwadratura kola...*, op. cit.

„Kluczowa w tym kontekście może okazać się „arktyczna karta”. To paradoksalne, ponieważ odegrała ona już swoją rolę przy okazji torpedowania polskiego projektu łupkowego, gdy tuż po wycofaniu się znad Wisły amerykański ExxonMobil rozpoznała współpracę z Rosnieftem w rosyjskiej Arktyce...”³⁹.

Ten aspekt rosyjskiej polityki arktycznej nakierowanej na zwalczanie konkurencyjnych projektów energetycznych nie został dostrzeżony w opracowaniu (notatka) Biura Bezpieczeństwa Narodowego „Aktywność Rosji w Arktyce”⁴⁰. Reasumując należy stwierdzić, że Rosja, traktuje Arktykę jako swoją własność, co potwierdza polityka faktów dokonanych⁴¹. Rosyjskie władze uważają, że „...Arktyka zawsze była rosyjska i taką pozostanie...”⁴². A rosyjska polityka arktyczna oparta o polityczną i militarną koncepcję uzyskania dominacji w regionie stwarza poważne zagrożenia w konfrontacji z broniącymi swoich aspiracji krajów arktycznych⁴³.

Broniąc swojej agresywnej polityki w Arktyce, szczególnie w wymiarze militarnym, Rosja w oficjalnym przekazie twierdzi, że zaostrzająca się sytuacja międzynarodowa, w tym wzrost napięcia w Arktyce jest powodowany przez politykę i działania NATO, szczególnie uderzając w Stany Zjednoczone Ameryki⁴⁴.

W tym miejscu można przypomnieć analizę M. Łuszczuka, który wskazuje, że Rosja jest najbardziej zdeteminowanym światowym mocarstwem w dążeniu w wymiarze politycznym, gospodarczym i wojskowym do opanowania i władania Arktyką. A narastające napięcie w Arktyce, połączone z rosnącym potencjałem militarnym, może w przyszłości doprowadzić do eskalacji sporu, a nawet konfliktu⁴⁵.

³⁹ P. Maciążek, „Arktyczna karta” – rosyjski Joker w rozgrywce o Baltic Pipe?, *Energetyka* 24, <https://www.energetyka24.com/arktyczna-karta-rosyjski-joker-w-rozgrywce-o-baltic-pipe-analiza> [dostęp: 9.07.2018].

⁴⁰ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Notatka BBN, aktywność Rosji w Arktyce, <https://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/publikacje/analizy-raporty-i-nota/6393,NOTATKA-BBN-Aktywnosc-Rosji-w-Arktyce.html> [dostęp: 8.07.2018].

⁴¹ S. Gromadzki, *Polish Commitment to Security in The Arctic*, International Relations Review, Modern Trends in the international Environment Transformation: Identities, Norms and Values, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv 2018.

⁴² M. Suszyński, *Arktyka w ujęciu geopolitycznym – rywalizacja czy nowy typ kooperacji?*, <http://geopolityka.net/wojciech-suszynski-arktyka-w-ujeciu-geopolitycznym/> [dostęp: 16.03.2018].

⁴³ S. Gromadzki, *Polska polityka arktyczna w kontekście bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Wiedza Obronna” 2018, nr 1–2 (262–263).

⁴⁴ А. Джорджевич, И. Сафронов, Д. Козлов, *Геополитика в помощь снабжению, Военным морякам хватает вызовов и не хватает обеспечения*, „Коммерсантъ Газета”, https://www.kommersant.ru/daily?from=header_gazeta [dostęp: 30.12.2017].

⁴⁵ M. Łuszczuk, *Ewolucja ról...*, op. cit.

Rosyjska wojskowa aktywność w Arktyce, jak np. manewry „Zapad-2017”, w ramach których ćwiczono między innymi scenariusz ataku na archipeląg Svalbard⁴⁶, skłania kraje członkowskie NATO do dyskusji nad „przywróceniem osobnego dowództwa dla obszaru północnego Atlantyku i Arktyki”⁴⁷. Tym bardziej, że jak ostrzega gen. Curtis Scaparrotti, dowódca sił amerykańskich w Europie (EUCOM), Rosja agresywnie buduje i odnawia bazy w pobliżu Północnego Szlaku Morskiego, kwitując „nie dotrzynamy kroku”⁴⁸.

Ostrzega również Senator Alaski (USA) Dun Sullivan przed zagrożeniem wynikającym z rosyjskiej dominacji militarnej w Arktyce, wskazując na rozmieszczenie oraz skalę instalacji wojskowych zarówno rosyjskich, jak i natowskich w Arktyce⁴⁹. Wskazuje na dużą dysproporcję sił⁵⁰. Senator Dan Sullivan uważa, że „przed Stanami Zjednoczonymi długa droga, by nadażyć za rosyjską obecnością wojskową w Arktyce”⁵¹. Sullivan – senator z Alaski, poinformował, „że Rosja zbudowała ostatnio 14 lotnisk i portów arktycznych, cztery nowe brygady arktyczne i 40 lodolamaczy”⁵².

W kontekście tym warto zwrócić uwagę na strategiczne położenie Archipelagu Svalbard⁵³ oraz Alaskę.

⁴⁶ P. Zbies, *Arktyczne kłopoty NATO*, <http://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/arktyczne-kłopoty-NATO/> [dostęp: 22.03.2018].

⁴⁷ P. Behrendt, *NATO może przywrócić dowództwo atlantyckie*, <http://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/nato-moze-przywrocic-dowodztwo-atlantyckie/> [dostęp: 22.03.2018].

⁴⁸ US Senator of Alaska Dan Sullivan, EUCOM Commander Cautions U.S. „Not Keeping Pace” with Russia’s Military Buildup in Arctic, <https://www.sullivan.senate.gov/newsroom/press-releases/eucom-commander-cautions-us-not-keeping-pace-with-russias-military-buildup-in-arctic> [dostęp: 22.03.2018].

⁴⁹ S. Gromadzki, *Svalbard w relacjach Rosja – NATO – Ocena poziomu bezpieczeństwa międzynarodowego w Arktyce w 2017 roku*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2017, złożono do druku.

⁵⁰ US Senator of Alaska Dan Sullivan, https://foreignpolicymag.files.wordpress.com/2017/01/russiaarcticbuildup_012316e.jpg?w=1024&h=733 [dostęp: 30.12.2017].

⁵¹ Newsmax.com, *Sen. Dan Sullivan Warns US Falling Behind Russia in Arctic Region*, <https://www.newsmax.com/Politics/Dan-Sullivan-US-arctic-military/2017/02/06/id/772207/> [dostęp: 22.03.2018].

⁵² Ibidem.

⁵³ S. Gromadzki, *Svalbard – Brama na Arktykę – wpływ zmian klimatycznych na kształtowanie przyszłych stosunków międzynarodowych w basenie Oceanu Arktycznego*, Wielowymiarowość kategorii bezpieczeństwa – Ujęcie interdyscyplinarne, red. M. Chelminiak, K. Sygidus, P. Kolmann, tom II, Bookmarked Publishing & Editing, Olsztyn 2017.

Amerykańska odpowiedź

Militaryzacja Arktyki z jednej strony a z drugiej negocjacja i sprzeciw Rosji wobec projektów amerykańskich systemów obrony raketowej w Arktyce. „Rosja nigdy nie zgodzi się na tarczę raketową na Alasce. To powinien być obszar konstruktywnego dialogu, twórczości i równoprawnych relacji” przytacza Teresa Wójcik, redaktor BiznesAlert.pl⁵⁴.

Jak podaje The Irish Sun, amerykańska armia ma również za zadanie chronić Amerykę przed potencjalną inwazją wojsk rosyjskich z kierunku Cieśniny Beringa. Spośród ponad 31 miliardów dolarów, które Pentagon wydał na naziemny system obrony powietrznej (GMD), osiem dodatkowych pocisków przechwytyjących ma być rozlokowanych w Fort Greely na Alasce. Fort Greely, który leży około 3800 mil od Phenianu w Korei Północnej, jest zaprojektowany do obrony przed „ograniczonym” atakiem nuklearnym (rys. 4). Oznacza to, że może chronić przed pojedynczymi pociskami, a nie masowym atakiem, jakiego Rosja lub Chiny mogłyby przeprowadzić⁵⁵. Niemniej jednak plany rozbudowy systemu przeciwraketowego na Alasce budzą poważne zaniepokojenie i zdecydowany sprzeciw strony rosyjskiej.

Rysunek 4. Lokalizacja Fortu Greely na Alasce⁵⁶

⁵⁴ T. Wójcik, *Kij i marchewka Putina w Arktyce*, Biznes Alert, <http://biznesalert.pl/wojcek-kij-marchewka-putina-arktyce/> [dostęp: 9.07.2018].

⁵⁵ J. Awford, *This World War II army base in Alaska will have to protect America against invading Russian troops AND North Korean nukes*, The Irish Sun, <https://www.thesun.ie/news/1072208/this-world-war-ii-army-base-in-alaska-will-have-to-protect-america-against-invading-russian-troops-and-north-korean-nukes/> [dostęp: 8.08.2018].

⁵⁶ Źródło fotografii <https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=lcisXKQl&id=274D42C86D426CE3C690BDE3BFD1454F9BABB5E&thid=OIP.lcisXK>

W lutym i marcu 2018 roku ponad 1500 amerykańskich żołnierzy uczestniczyło w ćwiczeniach Arctic Edge 18, przygotowując się do potencjalnego konfliktu w Arktyce. Według zapowiedzi Generała Kena Wilsbacha, „Tegoroczna wersja Arctic Edge była pierwszą tego typu od ponad trzech dekad i obejmowała obszar ponad 1,5 miliona akrów i i 65 000 mil lądowej przestrzeni powietrznej”⁵⁷.

Podczas przesłuchania w Senackiej Komisji Sił Zbrojnych w kwietniu 2018 roku amerykański senator Dan Sullivan pytał sekretarza marynarki Richarda Spencera i dowódcę US Marine Corps, Roberta Neller, o zdolności oraz strategię działania w Arktyce, wskazując go jako „kluczowy obszar strategiczny”, po raz pierwszy w ten sposób określony przez Sekretarza Obrony Jamesa Mattisa. Senator Sullivan odniósł się także do nowej Strategii Obrony Narodowej 2018, skupiającej się na powrocie do konkurencji energetycznej z Chinami i Rosją oraz planowanej do przyjęcia latem Arktycznej Strategii Marynarki Wojennej⁵⁸.

Perspektywy współpracy

Ostatnie wybory prezydenckie w USA przyniosły przełom w „polityce arktycznej Stanów Zjednoczonych”. „Prezydent Obama w obawie o środowisko zakazał wydobycia w tym rejonie, ale Donald Trump nie ma takich oporów. Może oznaczać to, że rywalizacja przyberze na sile”⁵⁹.

Mark Rosen, felietonista magazynu „The National Interest” uważa, że „W przeciwieństwie do Obamy, który wybrał skrajnie ostre podejście do Rosji, Trump wydaje się człowiekiem, który jest w stanie znaleźć wyjście z przedłużającego się kryzysu” i że reset w stosunkach USA – Rosja należy rozpocząć od problematyki

Ql7l7nxq5Fkr9SRQHado&mediaurl=http%3a%2f%2ffortgreelyhousing.com%2fimage-s%2fbaseimages%2fbase_61_1380751965.jpg&exph=189&expw=386&q=fort+greely+army+base&simid=608049960002323703&selectedIndex=118&ajaxhist=0

⁵⁷ Ch. Woody, Take a look at Arctic Edge 18 — where the US military is preparing to fight in the extreme cold, Business Insider, <http://www.businessinsider.com/photos-arctic-edge-18-us-military-preparing-war-extreme-cold-2018-3?IR=T> [dostęp: 8.07.2018].

⁵⁸ D. Sullivan, Sullivan, Top navy leader agree – Next conflict could be in an Arctic region, New Strategy Needed, US SENATOR, https://www.sullivan.senate.gov/newsroom/press-releases/sullivan-top-navy-leaders-agree_next-conflict-could-be-in-an-arctic-region-new-strategy-needed [dostęp: 8.07.2018].

⁵⁹ P. Cizak, *Arktyka nowym El Dorado Putina. Rosja szykuje się do wojny o surowce ukryte pod lodem*, money.pl, <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artkul/arktyka-ropa-gaz-rosja-usa,23,0,2320151.html> [dostęp: 9.07.2018].

zaangażowania obu krajów w Arktyce. „W polityce zagranicznej USA polityka arktyczna została zdegradowana do zaścianka, mimo że pod wieloma względami Arktyka jest kluczem do bezpieczeństwa ekonomicznego i energetycznego USA. Szczególnie niepokojącym rezultatem tego łagodnego zaniedbania są niekontrolowane zyski polityczne i gospodarcze Chin w Arktyce, które, jeśli zostaną pozostawione bez kontroli, grożą podważeniem amerykańskich i rosyjskich interesów politycznych i gospodarczych w Arktyce. Biorąc pod uwagę te zmiany i równoczesne interesy, Arktyka jest logicznym miejscem, w którym Stany Zjednoczone i Rosja mogą zbudować silne stosunki oparte na współpracy. Jeśli się powiedzie, można poradzić sobie z niektórymi z bardziej długotrwałych problemów dwustronnych”⁶⁰.

Arktyka – to obszar rywalizacji dwóch mocarstw: USA i Rosji. Warto jednak zauważyć, że w cieniu tych dwóch gigantów rośnie w siłę „arktyczny smok”⁶¹, tj. Chiny, które angażują się w Arktyce zarówno w obszarze badawczym, inwestycyjnym, technologicznym i transportowym, a chiński udział w rozgrywce o Arktykę może zaważyć o losie tego regionu. Mark Rosen prognozuje, że „chińskie inwestycje w Arktyce z czasem mogą przekształcić się w narzędzie do promowania nowego krajobrazu politycznego w regionie... To jest nie do przyjęcia zarówno dla Rosji, jak i dla USA”⁶². Ekspert proponuje dalej „Biorąc pod uwagę to, że siła Chin tkwi w pieniądzu, prezydent Trump powinien zaproponować koledze Putinowi założenie wraz z Norwegią, Danią i Grenlandią Banku Arktycznego Rozwoju, który stałby się alternatywnym dla chińskich funduszy inwestycyjnych źródłem środków dla wielkoskalowych projektów”⁶³. Amerykańskiego eksperta cytuje również „Sputnik Polska” „Arktyka jest jednym z niewielu miejsc, gdzie amerykańskie i rosyjskie interesy są zbieżne. Budowanie relacji opartych na wspólnych interesach pozwoli stworzyć zaufanie między dwoma krajami i ich liderami, co doprowadzi do pozytywnych zmian w innych niespokojnych regionach świata”⁶⁴. USA jest wstanie wesprzeć Rosję w staraniach o uznanie Północnej Drogi Morskiej (oficjalnej drogi morskiej przez Arktykę) przez Międzynarodową Organizację Morską (fot. 1). Wg eksperta

⁶⁰ M. Rosen, The Arctic is the First Stop in the United States Reset with Russia, The National Interest, <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/the-arctic-the-first-stop-the-united-states-reset-russia-18409> [dostęp: 8.07.2018].

⁶¹ Metafora autorska.

⁶² M. Rosen, The Arctic..., op. cit.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Sputnik Polska, NI opowiedział, od czego zaczniesz się „reset” stosunków między Rosją a USA, https://pl.sputniknews.com/swiatowa_prasa/201611164247899-ni-usa-rosja-reset-arktyka/ [dostęp: 8.07.2018].

USA należy zacieśniać współpracę z Rosją, a pomoc ma temu „usuwanie przeszkód” w postaci sankcji.

Fot. 1. Topniejące arktyczne lodowce, wyspa Spitsbergen, Svalbard

Źródło własne. Autor fotografii S. Gromadzki

Według B. Reiss „Amerykańskie i europejskie koncerny naftowe od dawna marzyły o eksploatacji ogromnych zasobów łoża podbiegunowego”⁶⁵, tym bardziej że działająca przy Departamencie Zasobów Wewnętrznych agencja United States Geological Survey (USGS) ocenia, że znajduje się tam 13 proc. światowych pokładów ropy i jedna trzecia gazu ziemnego⁶⁶. Decyzja prezydenta Obamy o zakazie poszukiwań w Arktyce mimo potencjalnych zysków oraz wcześniejsze wycofanie się z poszukiwań ropy na szelfie u wybrzeży Alaski Shell Oil Company (głównie z powodu problemów związanych z utratą zaufania społecznego, liczne protesty mieszkańców Alaski i organizacji ekologicznych) po wybuchu platformy Deepwater Horizon w Zatoce Meksykańskiej, było znaczącym krokiem w tył w kwestii arktycznej ekspansji, a oprócz tego spowodowała wielomiliardowe straty⁶⁷. Problemem USA jest również zapóźnienie w zakresie przygotowania marynarki wojennej do operowania w warunkach arktycznych. Przywołany amerykański ekspert z Departamentu Stanu David Bolton obnaża przygotowanie USA do arktycznej ekspansji

⁶⁵ B. Reiss, *Bardzo zimna wojna*, „Newsweek Polska”, <http://www.newsweek.pl/swiat/polityka/wojna-o-arktyke-i-rope-naftowa-usa-w-tyle-za-rosja,artykuly,408890,1.html> [dostęp: 7.07.2018].

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ Ibidem.

„Stany Zjednoczone nie mają zaplecza umożliwiającego prowadzenie walk w Arktyce. Marynarka wykorzystuje dwa lodołamacze (tylko jeden może przedzierać się przez wieczną zmarzlinę) i nie planują budowy kolejnych. – Potrzebujemy arktycznych portów... Nie jesteśmy przygotowani nawet na wyciek ropy naftowej czy choćby akcje ratunkowe w przypadku katastrof zwykłych statków”⁶⁸. Ograniczeniem jest również wspomniany wcześniej brak ratyfikacji przez USA Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza, przez co USA nie bierze udziału w pracach Komisji Granic Szelfu Kontynentalnego⁶⁹.

Według opinii Emily Atkin „W. Putin od dawna marzył o czerpaniu zysków z ropy arktycznej. Ale sankcje, niskie ceny ropy i pogoda okazały się znaczącymi przeszkodami”. Dodatkową przeszkodą okazała się bardziej stanowcza polityka sankcji Donalda Trumpa w stosunku do poprzednika. Ewidentnie prezydent D. Trump rzuca wyzwanie Rosji, otwierając Arktykę na przemysł naftowy. Nie waha się, by wywiercić ropę nawet w Arktycznym Narodowym Rezerwacie Dzikiej Przyrody na Alasce. W połączeniu z polityką sankcji wobec Rosji powoduje to proces wycofywania się zachodnich firm z rosyjskich przedsięwzięć arktycznych. Ciosem dla W. Putina była rezygnacja firmy ExxonMobil ze współpracy z Rosneft przy eksploatacji złóż w rosyjskiej Arktyce⁷⁰. Jednak w przeciwieństwie do Rosji, USA nie potrzebuje ropy z terytoriów arktycznych, aby utrzymać swoją gospodarkę⁷¹. Co w połączeniu z polityką sankcji wobec Kremla powoduje równowagę przewagi rosyjskiej w Arktyce w kwestiach militarnych i gospodarczych. A fakt, że gospodarka rosyjska jest uzależniona od arktycznych zasobów, a Amerykanie kontrolują światowe ceny surowców energetycznych, zmusza władze rosyjskie do poszukiwania porozumienia i współpracy z amerykańską administracją Donalda Trumpa.

Prezydent Finlandii Sauli Niinistö zachęcał Donalda Trumpa i Władimira Putina do umieszczenia kwestii arktycznych w porządku obrad podczas planowanego spotkania przywódców w Helsinkach 16 lipca br. „Zamierzam podjąć nasze obawy dotyczące napiętej sytuacji w regionie Morza Bałtyckiego, a także naszych celów arktycznych, w szczególności wspólnych wysiłków zmierzających do ograniczenia emisji czarnego węgla”⁷². Przyczynkiem ma być potrzeba rozwiązania pro-

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ E. Atkin, Trump, Putin, and the Race for Arctic Oil, *The New Republic*, <https://newrepublic.com/article/148095/trump-putin-race-arctic-oil> [dostęp: 9.07.2018].

⁷¹ Ibidem.

⁷² K. Mc Gwin, Finland's president is lobbying Putin, Trump to include the Arctic in their Helsinki summit, *Arctic Today*, <https://www.arctictoday.com/finlands-president-lobbying-putin-trump-include-arctic-helsinki-summit/> [dostęp: 7.07.2018].

blemu sadzy, która jest uwalniana podczas spalania ciężkiego oleju opałowego. Jednak spodziewać się można, że potencjalny temat arktyczny w rozmowie przywódców USA i Rosji będzie miał głębszy i bardziej wymowny wymiar (polityczny, gospodarczy i militarny) i że kontekst będzie szerszy (obejmujący kwestie chociażby ukraińską czy syryjską, Nord Stream II i inne strategiczne dla obu państw projekty gospodarcze i polityczne) chociaż prawdopodobnie omówiony zostanie w „cztery oczy”, a potencjalne ustalenia nie będą oficjalnie przedstawione.

Spotkanie przywódców w Helsinkach planowane na 16 lipca 2018 roku⁷³ może przynieść odpowiedź jak będą wyglądały przyszłe stosunki rosyjsko-amerykańskie, również w kwestii arktycznej współpracy. Wskaźnikiem, czy doszło już do podziału strefy wpływów w Arktyce, w Europie Środkowo-Wschodniej oraz na Bliskim Wschodzie, może być siła głosu amerykańskiego prezydenta w obszarach problemowych takich jak kwestia ukraińska czy syryjska. A skala potencjalnych wspólnych projektów odpowie na pytanie czy zawiązano przymierze przeciw „arktycznemu smokowi” Chinom. Czy potencjalną arktyczną koalicję USA – Rosja zastąpi arktyczne partnerstwo Rosja – Chiny?⁷⁴

Jeżeli postawioną wcześniej tezę zestawimy z faktem, który podaje „Sputnik Polska”, że w lipcu 2018 r. „...do chińskiego portu Jianguo Rudong zawiną dwa rosyjskie tankowce, które dostarczą do ChRL pierwszą partię ciekłego gazu ziemnego z zakładów „Jamał-LNG” w ramach długoterminowego kontraktu. To symboliczne wydarzenie: po raz pierwszy rosyjski surowiec zostanie przewieziony do Chin Północną Drogą Morską bez wsparcia lodolamaczy”, okazuje się, że chińsko-rosyjskie partnerstwo arktyczne to fakt, a wspomniany wcześniej gazport Sabetta jest punktem wyjściowym regularnego połączenia arktycznego Rosja – Chiny⁷⁵.

Wnioski

Geopolityczne i geostrategiczne znaczenie Arktyki można rozważyć na trzech poziomach z uwzględnieniem ich hierarchii i znaczenia:

⁷³ Niniejszy artykuł został dostarczony do redakcji przed spotkaniem przywódców Federacji Rosyjskiej i Stanów Zjednoczonych Ameryki.

⁷⁴ T. Graham Jr., *Time for a Helsinki Communique*, *The National Interest*, <http://nationalinterest.org/feature/time-helsinki-communicque-25192> [dostęp: 8.07.2018].

⁷⁵ Sputnik Polska, *Wody Arktyki: rosyjskie czy międzynarodowe?*, <https://pl.sputniknews.com/gospodarka/201807138371887-Sputnik-Polnocny-Szlak-Morski-Rosja-Chiny-LNG-U-SA-roszczenia/> [dostęp: 13.07.2018].

- Politycznym (dążenie krajów arktycznych oraz innych państw do rozszerzenia strefy wpływów oraz uzyskania przewagi).
- Militarnym (strategiczne położenie infrastruktury krytycznej, bazy morskie i lotnicze, infrastruktura wojskowa, arktyczne związki taktyczne).
- Gospodarczym (zasoby surowców energetycznych, strategiczne projekty infrastruktury przesyłowej gazu i ropy naftowej, dostęp do łowisk, nowe szlaki morskie)⁷⁶.

Rosja sukcesywnie realizuje swoją politykę arktyczną, wykorzystując tę kartę w osiąganiu swoich celów strategicznych, w tym uzależniania Europy (szczególnie krajów Unii Europejskiej) od rosyjskich surowców energetycznych oraz poszerzania swojej strefy wpływów.

Analiza dokumentów źródłowych oraz doniesień naukowych i prasowych pozwala postawić tezę, że w polityce arktycznej Rosji i USA decydującą rolę odgrywać zaczyna rywalizacja polityczna i militarna, przejawiająca się w strategiach bezpieczeństwa tych mocarstw.

Rosja uzyskuje przewagę militarną i gospodarczą w Arktyce. USA bilansuje tą przewagę swoimi możliwościami kontrolowania światowego rynku paliw oraz polityką sankcji skierowanych wobec Rosji.

Obecna sytuacja Arktyki skłania do postawienia następujących pytań: Jaka jest cena za utrzymanie pokoju? Czy Arktyka i dostęp do jej zasobów jest lub będzie kartą przetargową w potencjalnym porozumieniu Rosji i USA? Na jakie ustępstwa gotowe są Stany Zjednoczone wobec Rosji w zamian za zrównoważenie układu sił w Arktyce? Czy ceną za podział wpływów w Arktyce może być rozszerzenie i usankcjonowanie rosyjskiej strefy wpływów np. w Europie Środkowo-Wschodniej (Ukraina) czy na Bliskim Wschodzie (Syria)?

Bibliografia

1. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Notatka BBN, aktywność Rosji w Arktyce, <https://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/publikacje/analizy-raporty-i-nota/6393,NOTATKA-BBN-Aktywnosc-Rosji-w-Arktyce.html>.
2. Buslik M., *Arktyczne wszechdolazy Rosji*, Nowa Technika Wojskowa, nr 12/2017.
3. Gromadzki S., *Polish Commitment to Security in The Arctic*, International Relations Review, Modern Trends in the International Environment Transformation: Identities, Norms and Values, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv 2018.

⁷⁶ Autorska propozycja.

4. Gromadzki S., *Polska polityka arktyczna w kontekście bezpieczeństwa międzynarodowego*, Wiedza Obronna 1–2 (262–263), Kwartalnik Towarzystwa Wiedzy Obronnej, Warszawa 2018.
5. Gromadzki S., *Svalbard – Brama na Arktkę – wpływ zmian klimatycznych na kształtowanie przyszłych stosunków międzynarodowych w basenie Oceanu Arktycznego*, Wielowymiarowość kategorii bezpieczeństwa – Ujęcie interdyscyplinarne, red. M. Chełminiak, K. Sygidus, P. Kolmann, tom II, Bookmarked Publishing & Editing, Olsztyn 2017.
6. Gromadzki S., *Svalbard w relacjach Rosja – NATO – Ocena poziomu bezpieczeństwa międzynarodowego w Arktyce w 2017 roku*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2017, złożono do druku.
7. Łuszczuk M., *Ewolucja ról międzynarodowych w Arktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2015, s. 105–113.
8. Łuszczuk M., P. Graczyk, A. Stępień, M. Śmieszek, *Cele i narzędzia polskiej polityki arktycznej*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP Departament Polityki Europejskiej, Warszawa 2015, s. 10.
9. Łuszczuk M., *Uwarunkowania żeglugi na oceanie arktycznym na tle geopolitycznej transformacji regionu Arktyki*, Teka Kom. Politol. Stos. Międzynar. – OL PAN, 2010, 5, 55–64.

Akty prawne

1. Dziennik Ustaw, Dz.U.02.59.543, Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. <http://www.lex.pl/du-akt/-akt/dz-u-2002-59-543>.

Strony internetowe

1. Atkin E., Trump, Putin, and the Race for Arctic Oil, The New Republic, <https://newrepublic.com/article/148095/trump-putin-race-arctic-oil>.
2. Awford J., *This World War II army base in Alaska will have to protect America against invading Russian troops AND North Korean nukes*, The Irish Sun, <https://www.thesun.ie/news/1072208/this-world-war-ii-army-base-in-alaska-will-have-to-protect-america-against-invading-russian-troops-and-north-korean-nukes/>
3. Bąbczyńska-Jelonek Z., *Kwadratura koła polityki*, <https://sophico21.blogspot.com/2017/03/>.
4. Behrendt P., *NATO może przywrócić dowództwo atlantyckie*, <http://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/nato-moze-przywrocic-dowodztwo-atlantyckie/>.
5. Ciszak P., *Arktyka nowym El Dorado Putina. Rosja szykuje się do wojny o surowce ukryte pod lodem*, money.pl, <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artikul/arktyka-gora-gaz-rosja-usa,23,0,2320151.html>.
6. Джорджевич А., Сафронов И., Козлов Д., Геополитика в помощь снабжению, Военным морякам хватает вызовов и не хватает обеспечения, Коммерсантъ Газета, https://www.kommersant.ru/daily?from=header_gazeta.
7. Graczyk P., *Obszar Arktyki w perspektywie wybranych koncepcji geopolitycznych i geostrategicznych*, <http://geopolityka.net/arktyka-i-geopolityka/>.

8. Graham Jr. T., *Time for a Helsinki Communique*, The National Interest, <http://nationalinterest.org/feature/time-helsinki-communicue-25192>.
9. Maciążek P., „*Arktyczna karta*” – rosyjski Joker w rozgrywce o Baltic Pipe?, Energetyka 24, <https://www.energetyka24.com/arktyczna-karta-rosyjski-joker-w-rozgywce-o-baltic-pipe-analiza>.
10. Mc Gwin K., Finland’s president is lobbying Putin, Trump to include the Arctic in their Helsinki summit, Arctic Today, <https://www.arctictoday.com/finlands-president-lobbying-putin-trump-include-arctic-helsinki-summit/>
11. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Arktyka, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/baltyk/arktyka/arktyka.
12. Newsmax.com, *Sen. Dan Sullivan Warns US Falling Behind Russia in Arctic Region*, <https://www.newsmax.com/Politics/Dan-Sullivan-US-arctic-military/2017/02/06/id/772207/>.
13. Nieczytor K., *Novatek: Rosja będzie liderem w eksporcie LNG*, Energetyka 24, <https://www.energetyka24.com/novatek-rosja-bedzie-liderem-w-eksportcie-Ing>.
14. NWO Report, Nwo News, End Time, World News and Conspiracy News, US Senator: Russia’s Arctic militarization is ‘disturbing’ and ‘impressive’, <https://nworeport.me/2015/03/14/us-senator-russias-arctic-militarization-is-disturbing-and-impressive/>.
15. Reiss B., *Bardzo zimna wojna*, Nesweek Polska, <http://www.newsweek.pl/swiat/polityka/wojna-o-arktyke-i-rope-naftowa-usa-w-tyle-za-rosja,artykuly,408890,1.html>.
16. Rosen M., The Arctic is the First Stop in the United States Reset with Russia, The National Interest, <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/the-arctic-the-first-stop-the-united-states-reset-russia-18409>.
17. Ross W., *Wielka gra o Arktykę. Rosji i USA wcale nie chodzi surowce*, Forsal.pl, <http://artykuly/856977,wielka-gra-o-arktyke-rosji-i-usa-wcale-nie-chodzi-surowce.html>.
18. Sputnik Polska, NI opowiedział, od czego zacznie się „reset” stosunków między Rosją a USA, https://pl.sputniknews.com/swiatowa_prasa/201611164247899-ni-usa-rosja-reset-arktyka/.
19. Sputnik Polska, *Wody Arktyki: rosyjskie czy międzynarodowe?*, <https://pl.sputniknews.com/gospodarka/201807138371887-Sputnik-Polnocny-Szlak-Morski-Rosja-Chiny-LNG-USA-roszczenia/>.
20. Sputnik Polska, *Rosatom otrzyma czolowy lodolamacz atomowy „Arktyka”*, <https://pl.sputniknews.com/swiat/201703295145339-lodolamacz-Rosatom/>.
21. Sullivan D., Sullivan, Top navy leader agree – Next conflict could be in an Arctic region, New Strategy Needed, US SENATOR, https://www.sullivan.senate.gov/newsroom/press-releases/sullivan-top-navy-leaders-agree_next-conflict-could-be-in-an-arctic-region-new-strategy-needed
22. Suszyński M., *Arktyka w ujęciu geopolitycznym – rywalizacja czy nowy typ kooperacji?*, <http://geopolityka.net/wojciech-suszynski-arktyka-w-ujeciu-geopolitycznym/>.
23. Symonides J., *Status prawny i roszczenia do Arktyki oraz Bieguna Północnego*, PiP 2008/1/31-45, <http://www.lex.pl/akt/-/akt/status-prawny-i-roszczenia-do-arktyki-oraz-bieguna-polnocnego>.

24. The National Snow and Ice Data Center, www.nsidc.org.
25. US Senator of Alaska Dan Sullivan, EUCOM Commander Cautions U.S. „Not Keeping Pace” with Russia’s Military Buildup in Arctic, <https://www.sullivan.senate.gov/newsroom/press-releases/eucom-commander-cautions-us-not-keeping-pace-with-russias-military-buildup-in-arctic>.
26. US Senator of Alaska Dan Sullivan, https://foreignpolicymag.files.wordpress.com/2017/01/russiaarcticbuildup_012316e.jpg?w=1024&h=733.
27. Woody Ch., *Take a look at Arctic Edge 18 — where the US military is preparing to fight in the extreme cold*, Business Insider, <http://www.businessinsider.com/photos-arctic-edge-18-us-military-preparing-war-extreme-cold-2018-3?IR=T>.
28. Wójcik T., *Kij i marchewka Putina w Arktyce*, Biznes Alert, <http://biznesalert.pl/wojcik-kij-marchewka-putina-arktyce/>
29. Zbies P., *Arktyczne kłopoty NATO*, <http://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/arktyczne-klopoty-NATO/>.
30. Ziemia na Rozdrożu, *Arktyka: Rekordowe temperatury i topnienie lodu*, ziemianarozdrozu.pl/artukul/648/temperatury-w-arktyce-najwyzsze-w-ciagu-2000-lat-topnienie-pokrywy-lodowej-na-morzu-arktycznym-w-2009-roku-trzecie-pod-wzgle-dem-wielkosci-w-historii.
31. Źródło fotografii https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=lcisXKQ1&id=274D42C86D426CE3C690BDE3BFD1454F9BABBC5E&thid=O-IP.lcisXKQ17l7nxq5Fkr9SRQHaDo&mediaurl=http%3a%2f%2ffortgreelyhouseing.com%2fimages%2fbaseimages%2fbase_61_1380751965.jpg&exph=189&expw=386&q=fort+greely+army+base&simid=608049960002323703&selectedIndex=118&ajaxhist=0.

US-RUSSIA RELATIONS IN THE AREA OF COMPETITION FOR INFLUENCE IN THE ARCTIC

Keywords: *The Arctic, international security, USA Russia relations*

SUMMARY

The article presents an assessment of the Russian Arctic policy in the aspect of international security, referring to the economic and security strategies of Russia and the USA. The current US-Russia relations in the area of competition for influence in the Arctic are presented. The Russian political and economic projects in the Arctic were pointed out. American military and military involvement in the area of raising defense readiness in the High North was presented. The increase in political tension caused by the political and military activity of Russia in the Arctic at the turn of recent years was emphasized. Attention was drawn to the growing importance of the political, economic and military area of the Arctic Ocean basin, especially in the context of dynamic climate change in the Arctic and access to energy resources and new sea routes.